

ARTISTIC
TURNS

ART INQUIRY

RECHERCHES SUR LES ARTS

Volume XVII (XXVI)

ARTISTIC TURNS

Łódź 2015

ART INQUIRY

Recherches sur les arts
Volume XVII (XXVI)

Artistic Turns

Łódzkie Towarzystwo Naukowe
Societas Scientiarum Lodziensis
90-505 Łódź, ul. M. Skłodowskiej-Curie 11, tel. (+48 42) 665 54 59 fax (+48 42) 665 54 64
Sales office (+48 42) 665 54 48, <http://sklep.ltn.lodz.pl>, www.ltn.lodz.pl, e-mail: biuro@ltn.lodz.pl

Editorial board of ŁTN:

Krystyna Czyżewska, Edward Karasiński, Wanda M. Krajewska (Editor-in-Chief), Henryk C. Piekarski, Jan Szymczak

Editorial board:

Roy Ascott, Sean Cubitt, Bohdan Dziemidok, Erkki Huhtamo, Ryszard Hunger, Krystyna Juszyńska, Małgorzata Leyko, Robert C. Morgan, Wanda Nowakowska (chair) Ewelina Nurczyńska-Fidelska, Krystyna Wilkoszewska, Anna Zeidler-Janiszewska

Editor-in-Chief:

Grzegorz Sztabiński

Editors:

Andrzej Bartzak, Ryszard W. Kluszczyński, Krzysztof Stefański

Editors of the volume:

Grzegorz Sztabiński, Paulina Sztabińska

Language Editors:

Alina Kwiatkowska, Andrew Tomlinson

Editorial Associate:

Paulina Sztabińska

Reviewer:

Lechosław Lameński

Cover:

Grzegorz Laszuk

Graphic design:

Tomasz Budziarek

Edited with the financial support of the Ministry of Science and Higher Education.
Indexed by CEEOL, EBSCOhost, ProQuest, CEJSH, ERIH Plus, Index Copernicus and Ministry of Science and Higher Education.

Full-text articles are available online at www.ceeol.com and www.ibuk.pl.

Copyright by Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 2015

ISSN 1641-9278

Print:

2K Łódź Sp. z o.o., ul. Płocka 53/45, www.2k.com.pl, 2k@2k.com.pl

The journal is originally a printed publication

Wersja drukowana stanowi pierwotną wersję czasopisma

Circulation: 200 egz.

CONTENTS

Introduction	7
ROMAN KUBICKI	
The existential contexts of the so-called turns in the humanities	9
TERESA PEKALA	
Change, break, crisis, or fulguration - what is a turn in art?	21
GRZEGORZ SZTABIŃSKI	
Empathetic turn in the reflection on art	37
IWONA LORENC	
"Theoretical turn" in post-avant-garde art and the aesthetics of de-differentiation	59
PIOTR SCHOLLENBERGER	
Nominalist re-turn in contemporary art	69
RAFAŁ CZEKAJ	
Aesthetics and the political turn in art	83
KONRAD CHMIELECKI	
From visual culture to visual communication. The pictorial and iconic turn in contemporary culture	93
SIDEY MYOO	
Art absorbed by the Web	115
PAULINA SZTABIŃSKA	
The performative turn in the visual arts. The art of Paul Klee	129
KAZIMIERZ PIOTROWSKI	
The linguistic turn in Conceptualism and after	145
RAFAŁ SOLEWSKI	
Is it just a metaphysical turn?	167
TOMASZ SZCZEPANEK	
The art of failure - the victory of the losers	181

EWA KUBIAK The “linguistic turn” and twentieth-century possibilities of conducting research on old architecture. Perception and reception of architectural pieces in South America	195
ANETA PAWŁOWSKA African contemporary art and the curatorial turn	219
BŁAŻEJ CIARKOWSKI The post-colonial turn and the modernist architecture in Africa	239
JULIA SOWIŃSKA-HEIM A post-socialist city: a “turn” in shaping the architectural image of a city at the turn of the 19 th and 20 th centuries. The case of Łódź	251
MAŁGORZATA OLSZA Telling images? The self-reflexive turn in contemporary American graphic novels	273
DOMINIKA ŁARIONOW, MAGDALENA RASZEWSKA From painted decoration to the screen. The turn in stage illusion in the late 20 th and early 21 st century	291
MAGDALENA SAMBORSKA Intolerable ugliness. A turn in European fashion as a result of confrontation with Japanese aesthetics	309
AGNIESZKA ŚWIĘTOSŁAWSKA Emigration as an artistic turning point – Ignacy Szczędrowski, Konstanty Kukiewicz and Tadeusz Gorecki at the Imperial Academy of Arts in Saint Petersburg	321
IRMINA GADOWSKA In search of spirituality. Religious reorientation or radical assimilation? The case of Marek Szwarc	347
JAKUB PETRI The artistic turn in graffiti practice: Szwedzki vs Mona Tusz	371
Notes on contributors	389

Roman Kubicki

Institute of Philosophy

Adam Mickiewicz University in Poznań

Academy of Fine Arts in Poznań

rokub@amu.edu.pl

POLAND

THE EXISTENTIAL CONTEXTS OF THE SO-CALLED TURNS IN THE HUMANITIES

Abstract: The starting point for my research is the famous statement of Leszek Kołakowski: "(...) in all the universe man cannot find a well so deep that, leaning over it, he does not discover at the bottom his own face." I believe that no matter which of the turns we are dealing with, it is only our own face that, in fact, each of them has to offer to us. I ask about this face in the performative, iconic and posthumanist turns.

Keywords: man, culture, science, face, freedom, turns in the humanities

EGZYSTENCJALNE KONTEKSTY TZW. ZWROTÓW HUMANISTYCZNYCH (steszczenie)

Punktem wyjścia moich badań jest znana fraza Leszka Kołakowskiego: „(...) w całym wszechświecie człowiek nie potrafi odnaleźć studni tak głębokiej – pisze Leszek Kołakowski - by pochylając się nad nią, nie odkrył na dnie swojej własnej twarzy.” Uważam bowiem, że bez względu na to, w granicach jakiego zwrotu się poruszamy, każdy z nich ma nam do zaoferowania tylko naszą własną twarz. Pytam o tę twarz w przewrocie performatywnym, ikonicznym i antyhumanistycznym.

Słowa klucze: człowiek, kultura, nauka, twarz, wolność, zwroty humanistyczne

Teresa Pękala

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

teresa.pekala@umcs.lublin.pl

POLAND

CHANGE, BREAK, CRISIS, OR FULGURATION – WHAT IS A TURN IN ART?

Abstract: The aim of the article is to find the main determinants of the changes/transformations in art that would satisfy the necessary conditions for defining some phenomenon as a 'turn'. The first part of the study presents some attempts to specify the nature of a cultural turn, and the methodological positions offered by the contemporary humanities. The point of departure here is the conception of Doris Bachmann-Medick. Assuming that the inflation of cultural turns is a signal of profound change, we will ask about the impact of such processes on art. It is not a question of the response of art to changes, but of art as a fragment of the changed reality. In this context, the article refers to Umberto Eco's concept of art as an epistemological metaphor of reality and Mieczysław Wallis's theory of continuity/discontinuity, or gradual and abrupt changes in art. The concepts characteristic of the early stages of modern consciousness have been tested according to the criteria for the contemporary understanding of transformation in art, termed 'a turn'. For this purpose, we have considered the different meanings of the concept of 'change/transformation' and of the concept of 'turn'. The material used as an example is the history of the reception of Art Nouveau, and the problem of radicalness of the avant-garde turn. The final part of the study discusses different uses of the concept of turn, employed in art in recent years. Two 'turns' have been distinguished; an affective turn, linked with the somatic one, and a social turn. Both of them can be treated as constituents of a culture-wide turn: the performative turn. The postulated direction of the research on contemporary turns in art is finding a new formula of esthetic experience.

Keywords: turn, transformation, radical change, negative and positive crises, continuity and discontinuity in art, contemporary art.

ZMIANA, ZERWANIE, KRYZYS CZY FULGURACJA – CZYM JEST ZWROT W SZTUCE? (streszczenie)

Zadaniem tekstu jest próba określenia głównych wyznaczników przemian w sztuce, które spełniałyby warunki konieczne zjawiska określanego terminem zwrotu. W pierwszej części tekstu zaprezentowane zostały próby odpowiedzi na pytanie czym właściwie jest zwrot w kulturze i jakie stanowiska metodologiczne oferuje współczesna humanistyka. Punktem wyjścia jest koncepcja Doris Bachmann-Medick. Przyjmując założenie, że inflacja zwrotów w kulturze jest sygnałem głębokiej zmiany stawiamy pytanie o odzwierciedlenie zachodzących procesów w sztuce. Nie chodzi o reakcję sztuki na zmiany, ale o sztukę jako fragment zmienionej rzeczywistości. W tym kontekście przypomniana została koncepcja sztuki jako metafory epistemologicznej rze-

czywistości U. Eco, teoria ciągłości/nieciągłości, stopniowości i skokowości w sztuce Mieczysława Wallisa. Koncepcja charakterystyczne dla wczesnych etapów świadomości nowoczesnej zostały poddane sprawdzianowi wedle kryteriów współczesnego rozumienia przemiany w sztuce określanej mianem zwrotu. By sprostać tak sformułowanemu zadaniu rozważane były różne znaczenia pojęcia „zmiany, przemiany” a w dalszej kolejności „kryzysy pozytywne i negatywne” występujące w polach znaczeniowych terminu „zwrot”. Materiałem przykładowym były dzieje recepcji sztuki secesyjnej, problem radykalności przełomu awangardowego. W końcowej partii tekstu rozważano różne użycia pojęcia zwrotu w odniesieniu do sztuki ostatnich lat. Wyróżnione zostały dwa „zwroty” : afektywny , łączony z somatycznym i społeczny. Obydwa można potraktować jako składowe zwrotu o zasięgu ogólnokulturowym – zwrotu performatywnego. Postulowanym kierunkiem badań nad współczesnymi zwrotami w sztuce wydaje się analiza nowej formuły doświadczenia estetycznego.

Słowa klucze: zwrot, transformacja, radykalna zmiana, negatywny i pozytywny kryzys, ciągłość i nieciągłość w sztuce, sztuka współczesna.

Grzegorz Sztabiński
Department of Art History
University of Lodz
grzegorzsztabinski@op.pl
POLAND

EMPATHETIC TURN IN THE REFLECTION ON ART

Abstract: At the turn of the nineteenth and twentieth centuries, scholars began to include the notion of empathy in their reflections on art, which was the hallmark of an extensive theoretical turn, whose consequences were to spread to other areas of the humanities and lead to the creation of a new research method specific to this field of knowledge. Such scholarly endeavors were characterized by psychological approach, expanded to include biophysiological considerations, with an emphasis on the role of the body. Such a perspective was aimed at reevaluating basic aesthetic issues, such as beauty and aesthetic experience, as well as key problems of the history of art (such as the notion of style). The article summarizes the core principles of the concept of empathy employed in the field of fine arts, and examines its use in the theories of such scholars as Robert Vischer, Theodor Lipps, Heinrich Wölfflin and Wilhelm Worringer. This will be followed by a brief consideration of the reasons why this idea was rejected by the researchers on art in the second half of the twentieth century. Against this background, my article will pose the question regarding a return to the concept of empathy (or a reemergence of the empathetic turn) in the reflection on the visual arts in this century. Its symptoms have been pointed out by some Anglophone authors (such as Juliet Koss). One should, however, note the differences in the new approach. The former biophysiological background has been replaced with references to contemporary research on brain functioning. Instead of concentrating on the expressive character of architecture, scholars explore e.g. an empathetic response to human images (David Freedberg) or to landscapes and still lifes (Michael Fried). The article concludes with some reflections that situate the concept of empathetic turn in the context of the theory of cultural turns proposed by Doris Bachmann-Medick.

Keywords: empathy, Robert Vischer, Theodor Lipps, Heinrich Wölfflin, Wilhelm Worringer, David Freedberg, Michael Fried, cultural turns

ZWROT EMPATYCZNY W REFLEKSJI NAD SZTUKĄ (streszczenie)

Uwzględnienie zagadnienia empatii w rozważaniach nad sztuką, które nastąpiło na przełomie XIX i XX wieku, miało znamiona szeroko pojętego zwrotu teoretycznego, którego konsekwencje objąć miały także inne dziedziny nauk humanistycznych i prowadzić do stworzenia nowej metody badawczej specyficznej dla tego obszaru wiedzy. Cechą charakterystyczną tych badań było podejście psychologiczne poszerzone o kwestie biofizjologiczne, z zaakcentowaniem roli ciała. Z tego punktu widzenia poddane miały być rewizji podstawowe zagadnienia estetyczne, takie jak piękno i przeżycie estetyczne, oraz kluczowe problemy historii sztuki (np. pojęcie stylu).

W artykule przypomniane zostają najważniejsze założenia koncepcji empatii odnoszone do sztuk plastycznych na przykładzie teorii Roberta Vischera, Theodora Lippsa, Heinricha Wölfflina i Wilhelma Worringer. Następnie krótko rozważone zostają powody odrzucenia tej koncepcji przez badaczy sztuki działających w drugiej połowie XX wieku. Na tym tle postawione zostaje pytanie dotyczące powrotu do koncepcji empatii (lub ponownego wystąpienia zwrotu empatycznego) w refleksji nad sztukami plastycznymi w bieżącym stuleciu. Jego objawy wskazywali badacze zajmujący się obszarem anglofonicznym (np. Juliet Koss). Należy jednak zaznaczyć, że oprócz nawiązań występują różnice. Dawne tło biofizjologiczne zastąpione zostało odniesieniami do współczesnych badań nad funkcjonowaniem mózgu. Zamiast koncentracji na zagadnieniu ekspresyjności architektury, prowadzone są rozważania odnoszące się do empatycznej reakcji na wizerunki ludzkie (David Freedberg) i motywy pejzażowe lub martwe natury (Michael Fried). Artykuł kończą refleksje sytuujące koncepcję zwrotu empatycznego w kontekście teorii zwrotów kulturowych Doris Bachmann-Medick.

Słowa kluczowe: empatia, Robert Vischer, Theodor Lipps, Heinrich Wölfflin, Wilhelm Worringer, David Freedberg, Michael Fried, zwroty kulturowe

Iwona Lorenc
Institute of Philosophy
Warsaw University
i.lorenc@uw.edu.pl
POLAND

“THEORETICAL TURN” IN POST-AVANT-GARDE ART AND THE AESTHETICS OF DE-DIFFERENTIATION

Abstract: In this article I use the term “theoretical turn” to refer to phenomena in contemporary art that incorporate theory into their body and mode of action. I understand this incorporation similarly to Arthur Danto, Robert Jaus and Scott Lash. Within the domain of aesthetics these developments are related to a new philosophical, conceptual framework, open to the changes taking place in contemporary culture (particularly its mediatisation and aestheticisation). This involves de-differentiation and the blurring of borders between the aesthetic and the non-aesthetic rather than the Kantian criteria of differentiation. It acknowledges the tendencies of late modernity (e.g. the avant-gardes) to autonomise the aesthetic and rewrites them as a temporary element of cultural transformations. The aesthetic no longer occupies a separate domain; it concedes the existence of borders, but at the same time, points to the processes in which they dissolve.

Keywords: aestheticisation, aesthetic indistinction, aesthetic de-differentiation, aesthetics differentiation, death of art, theoretical turn in art

„ZWROT TEORETYCZNY” W SZTUCE POAWANGARDOWEJ A ESTETYKA ODRÓŻNICOWANIA (streszczenie)

W niniejszym artykule używam pojęcia „zwrotu teoretycznego” w stosunku do tych zjawisk sztuki współczesnej, które wcielają teorię w swój byt i sposób oddziaływania.

Inkorporację tę rozumiem w duchu ujęć Arhura Danto, Roberta Jaussa czy Scotha Lasha. W polu estetyki wspomnianym zmianom odpowiada nowa filozoficzna siatka pojęciowa, otwarta na przeobrażenia zachodzące we współczesnej kulturze (zwłaszcza na zjawiska medializacji i estetyzacji). Wydobywa ona raczej aspekt odróżnicowania i zacierania granic między tym, co estetyczne i nieestetyczne niż przejęte po Kancie kryteria odróżniania tego, co estetyczne od tego, co nieestetyczne, zaś charakterystyczne dla późnej nowoczesności (m.in. dla awangard) tendencje do autonomizacji tego, co estetyczne, czyni historycznie uwarunkowanym, przejściowym elementem kulturowych przekształceń. To, co estetyczne nie zajmuje już wydzielonej przestrzeni. Zakłada zarówno istnienie granic, jak i procesy ich zacierania.

Słowa kluczowe: estetyzacja, nieodróżnialność estetyczna, odróżnicowanie estetyczne, odróżnienie estetyczne, śmierć sztuki, zwrot teoretyczny w sztuce

Piotr Schollenberger

Institute of Philosophy

Warsaw University

piotr.schollenberger@uw.edu.pl

POLAND

NOMINALIST RE-TURN IN CONTEMPORARY ART

Abstract: Hans Blumenberg has shown (*Die Legitimität der Neuzeit*) that the appearance of nominalism in the debates of the Middle Ages had laid grounds for modernity. Nominalism assumes that only individual, concrete objects exist and that common properties are not grounded in any kind of supra-individual properties or relations that would exist independently of what is singular. In Thierry de Duve's interpretation, "pictorial nominalism" of Duchamp puts stress on a particular or a singular name, stops the process of reference and shows its "plastic being". This aesthetic idea opens up a new field that we now call "art", where art becomes a "proper name". I would like to follow his analysis, but also to re-think it the context of the present, to explore the specificity of the nominalist re-turn in contemporary art. The contemporary aesthetic experience of art as such is nominalist in the sense I would like to examine in this article.

Keywords: nominalism, feeling, *sensus communis*, Kant, Duchamp, de Duve.

ZWRÓT / POWRÓT NOMINALIZMU W SZTUCE WSPÓŁCZESNEJ (streszczenie)

Hans Blumenberg pokazał w swojej *Die Legitimität der Neuzeit*, w jaki sposób pojawienie się nominalizmu w średniowiecznych debatach położyło podwaliny pod nowoczesność. Nominalizm zakłada, że tym, co istnieje są jedynie pojedyncze, konkretne rzeczy, a wspólne własności nie są osadzone w jakichś innych ponadindywidualnych własnościach, czy relacjach, które mogłyby istnieć niezależnie od tego, co jednostkowe. W interpretacji Thierry de Duve'a „nominalizm pikturalny” Duchampa kładzie nacisk na jednostkowe imię, zatrzymuje proces odniesienia i ukazuje jego „plastyczne istnienie”. Ta idea estetyczna otwiera całkowicie nowy obszar, który określamy współcześnie mianem „sztuki”, gdzie sztuka staje się „nazwą własną”. W artykule pragnę prześledzić tę analizę, jak również chcę ją przemyśleć w kontekście współczesności, by odpowiedzieć na pytanie o charakter nominalistycznego zwrotu/powrotu w sztuce współczesnej. W tym rozumieniu współczesność charakterystyczna dla doświadczenia estetycznego okazuje się nominalistyczna w sensie, który zamierzam wypracować w artykule.

Słowa kluczowe: nominalizm, uczucie, *sensus communis*, Kant, Duchamp, de Duve.

Rafał Czekał

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

rafal.czekaj@poczta.umcs.lublin.pl

POLAND

AESTHETICS AND THE POLITICAL TURN IN ART

Abstract: It was observed as early as the mid-twentieth century that aesthetics as a philosophical theory of art differs from its objects. The products of contemporary artistic practice go beyond the horizon of traditional aesthetics. Artists are involved increasingly often and on a wide scale in the actions aimed at transforming and constructing the common space. In the face of such activities as took place, for example, as part of the 7th Berlin Biennale for Contemporary Art in 2012, traditional aesthetics seems to be helpless. That is why, if art is to continue to be the focus of aesthetic investigations, it must, as it were, redefine itself. Jacques Rancière is one of the authors who have outlined the new horizon of aesthetics. In my paper I will briefly present his conception. It provides some theoretical tools which I will use for the description and interpretation of some selected examples of contemporary socially engaged artistic practices. I will show that his distinction of the „aesthetic regime“ of the interpretation of art reveals the competence that combines all artistic practices, past and present, into one concept of art: art as politics. The foundations for setting such perspective were already provided by Schiller and Kant – the classics of modern philosophical aesthetics.

Keywords: Jacques Rancière, Zoon Politikon, Friedrich Schiller, Immanuel Kant, Berlin Biennale, Artur Żmijewski, socially engaged art.

ESTETYKA WOBEC ZWROTU POLITYCZNEGO W SZTUCE (streszczenie)

Już w początkach XX wieku dostrzeżono, że przedmiot badań estetyki – jako dziedziny filozoficznej – stał się nieoczywisty. Także i dzisiaj produkty praktyk artystycznych wykraczają daleko poza horyzont tradycyjnej estetyki, a artyści coraz częściej angażują się w konstruowanie i kształtowanie przestrzeni społecznej. W obliczu praktyk artystycznych, jakich nagromadzeniem stało się na przykład 7. Berlińskie Biennale sztuki współczesnej, tradycyjna estetyka wydaje się bezradna. Jeśli nadal chce utrzymać w swoim polu badawczym przedmioty sztuki, musi niejako na nowo zdefiniować swoje granice. Jednym ze współczesnych teoretyków, którzy kreślą nowy horyzont tego, co estetyczne, jest Jaques Rancière. W tekście przedstawiam jego koncepcję „estetyki jako polityki” i wydobywam z niej narzędzia teoretyczne, które posłużą mi do opisu i interpretacji wybranych przykładów praktyk artystycznych zaangażowanych społecznie. Pokażę, że Rancierowski „reżim estetyczny” pozwala umieścić całość dorobku sztuki w jednym pojęciu: sztuki jako polityki. A uzasadnienie takiego ujęcia znajdziemy także u takich klasyków nowożytnej estetyki jak Schiller i Kant.

Słowa kluczowe: Jacques Rancière, Zoon Politikon, Fryderyk Schiller, Immanuel Kant, Berlin Biennale, Artur Żmijewski, sztuka zaangażowana społecznie

Konrad Chmielecki

State Vocational College in Głogów

k.chmielecki@pwsz.glogow.pl

POLAND

FROM VISUAL CULTURE TO VISUAL COMMUNICATION. THE PICTORIAL AND ICONIC TURN IN CONTEMPORARY CULTURE

Abstract: The article attempts to approximate the notions of “visual culture”, “visual communication” and “data visualization”, which appeared with the pictorial and the iconic turns. The pictorial turn raised the picture to the rank of a sign system, similarly to language within the poststructuralist reflection. In contrast, thanks to the changes in art history research, Visual Culture Studies came into being, necessitating a definition of the term “visual culture”. Doris Bachmann-Medick characterizes the iconic turn as a late reaction of art history studies to the linguistic turn, which views a painting as a textual and discursive phenomenon. This situation gave rise to Norman Bryson’s semiotics of the image, which employs the notion of “the language of images”, creating the need for a definition of “visual communication”. The expansion of new media poses another challenge to visual culture, which is the need to define “data visualization”. W.J.T. Mitchell announced a new version of the pictorial turn – a turn towards biopictures, or biodigital pictures. These “animated icons” have been given the characteristics of life by the biological-information technology. However, the definition of “data visualization” is shaped by the “digital turn”, which views it as a practice of endowing the raw, mathematical sequences of codes in databases with anthropological and cultural information. Currently, the definition of “data visualization” is also impacted by the theory of databases and software studies by Lev Manovich. Finally, I would like to ask about the risks and benefits of the pictorial and iconic turns.

Keywords: visual culture, visual communication, data visualization, pictorial turn, iconic turn

OD KULTURY WIZUALNEJ DO KOMUNIKACJI WIZUALNEJ. PROBLEMATYKA ZWROTU PIKTORIALNEGO / IKONICZNEGO W KULTURZE WSPÓŁCZESNEJ (streszczenie)

Artykuł jest próbą przybliżenia pojęć „kultura wizualna” „komunikacja wizualna” i „wizualizacja danych”, które pojawiły się przy okazji zwrotu piktorialnego i ikonicznego. Zwrot piktorialny spowodował, że obraz urasta obecnie do rangi systemu znakowego, podobnie jak język w refleksji poststrukturalistycznej. Natomiast dzięki przemianom historii sztuki pojawiają się studia kultury wizualnej. Razem z ich powstaniem rodzi się również potrzeba zdefiniowania terminu „kultura wizualna”.

Doris Bachmann-Medick charakteryzuje zwrot ikoniczny jako opóźnioną reakcję historii sztuki na *linguistic turn*, która odkrywa malarstwo jako fenomen tekstowy i dyskursywny. W tej sytuacji rodzi się semiotyka obrazu Normana Brysona, która odwołuje się do pojęcia „języka obrazów”. Jest to kolejna potrzeba zdefiniowania terminu „komunikacji wizualnej”.

Ekspansja nowych mediów stawia kulturę wizualną przed kolejnym wyzwaniem, którym jest potrzeba zdefiniowania terminu „wizualizacja danych”. Mitchell zapowiada nową wersję zwrotu piktorialnego, który odbywa się w kierunku bioobrazów, albo biocyfrowych obrazów. Tym „ożywionym ikonom” nadano cechy życia za pomocą biologiczno-informacyjnej technologii. Jest to kolejny zwrot piktorialnym, który Mitchell nazywał zwrotem biopiktorialnym. Jednak definicja pojęcia „wizualizacji danych” jest kształtowana przez „zwrot cyfrowy”, który powoduje, że „wizualizacja danych” jest praktyką nadawania surowym, matematycznym ciągom kodów baz danych bezpiecznych antropologicznie i kulturowo kształtów. Obecnie definicje „wizualizacji danych” buduje się również w oparciu o teorię baz danych i *software studies* Lwa Manovicha. Na zakończenie chciałbym postawić pytanie dotyczące zagrożeń i korzyści wynikających z obecności zwrotu piktorialnego i ikonicznego.

Słowa kluczowe: visual culture, visual communication, data visualization, pictorial turn.

Sidey Myoo

Department of Aesthetics

Institute of Philosophy

Jagiellonian University, Kraków, Poland

Department of the Theory of Media Arts

Faculty of Intermedia

Academy of Fine Arts, Kraków, Poland

mo@iphils.uj.edu.pl

ART ABSORBED BY THE WEB

Abstract: The object of this study is to analyse the impact of the Web on art. For this purpose I have made a distinction between Net Art, which emerged in the 1990s and has been developing up till now, and the phenomenon of art on the Web, which views the Web as an exhibition space. Examining the first case, I will mention such features of Net Art as networking, the rhizome, hyper-textuality, multi-subjectivity and framed objects. In the second case, I will have a closer look at several types of museums on the Web, including ordinary galleries in the form of digitalised image collections of art, galleries or museums which use augmented technologies, and galleries designed in the 3D graphic environment.

I will also outline a broader perspective on the influence of technology on art and examine its paradigm, consisting in the accommodation of art on the Web at least in the two ways shown in the study. I will use some examples of net art works created in recent years, and will visit some museums on the Net.

This approach assumes that the development of the Web has been a breakthrough in the history of art, which is reflected in its impact on the arts on a previously unprecedented scale. One could even say that in this case, the impact is total. The Web has not only become a medium that allows us to extend the boundaries of art, but owing to its spatial character allowing it to become an exhibition space, it has even taken over the functions of the traditional art scene. Hence, I believe that the development of technology, especially the Internet, is a turning point for the arts in their development and in the methods of their presentation and archiving.

Keywords: Net Art, electronic art, interactivity, immateriality, multimedia, electronic galleries and museums, technology

SZTUKA ZAGARNIĘTA PRZEZ SIEĆ (streszczenie)

Przedmiotem artykułu jest przeanalizowanie wpływu Sieci na sztukę. W tym celu wyróżniono dwa główne aspekty tego zjawiska, tj. powstały na początku lat 90. XX wieku i rozwijający się do dzisiaj Net Art oraz traktowanie Sieci jako przestrzeni wystawienniczej. W pierwszym z aspektów wymieniono cechy Net Artu, takie jak usieciowienie, rhizomatyczność, hipertekstualność,

wielopodmiotowość, szkieletowość. Przy omawianiu drugiego aspektu wymieniono kilka rodzajów muzeów w Sieci, w tym zwykle galerie w postaci zobrazowanych zbiorów dzieł sztuki, galerie muzeów wykorzystujące technologie augmented reality oraz galerie powstałe w środowisku graficznym 3d.

Wskazano również na szerszą perspektywę oddziaływania nowych technologii na sztukę, podkreślając jej paradygmatyczność, co wyraża się w zawłaszczaniu, przynajmniej na dwa wskazane w artykule sposoby, sztuki przez Sieć. W artykule posłużono się szeregiem przykładów dzieł sieciowych, powstałych w ostatnich latach, oraz muzeów w sieci.

Autor zakłada, że rozwój Sieci miał przełomowe znaczenie dla sztuki, co wyraża się w niespotykanym wcześniej zakresie oddziaływania na sztukę - można powiedzieć, że w tym przypadku, wręcz w totalnej skali. Sieć nie tylko stała się medium umożliwiającym poszerzenie granic sztuki, ale poprzez swój przestrzenny i wystawienniczy charakter zagarnęła nawet sztukę historyczną. Autor uważa więc, że rozwój technologii, w tym szczególnie Sieci jest punktem zwrotnym w rozwoju sztuki oraz w sposobie jej prezentacji i archiwizacji.

Słowa kluczowe: sztuka sieci, sztuka elektroniczna, interaktywność, immaterialność, multimedia, elektroniczne galerie i muzea, technologia

Paulina Sztabińska

Department of Art History

University of Lodz

paulina.sztabinska@uni.lodz.pl

POLAND

THE PERFORMATIVE TURN IN THE VISUAL ARTS. THE ART OF PAUL KLEE

Abstract: The 1970s saw the emergence of the performative turn in many areas of the humanities. Although its most important representatives emphasized that it did include visual arts, specific examples were usually limited to action art phenomena, bordering on performance art, painting, or sculpture. This article is an attempt to demonstrate that the performative approach to art can be traced back to the avant-garde movement of the first half of the twentieth century. Moreover, Paul Klee's concept of painting discussed here shifts the performative aspect from the artist's activity to the elements of the image, interpreted from the point of view of their interactions.

The article examines the theoretical and pedagogical writings by Klee (both published during his lifetime and posthumously), considered as the basis for the interpretation of his paintings. The artist assumed that the pictorial elements are bound by the principle of motion – a line is a trace left by a moving point, while a plane is created by the movement of a line. Associated with this theory, defined as “performative geometry,” is the semantic interpretation. The whole concept leads to approaching a painting as a unique “performance” of pictorial elements.

The article also points to other contemporary interpretations of Klee's works, which examine the problems of performativity. On this basis, the author concludes that the source of the performative turn in the visual arts can be sought in the art of the 1920s and 1930s, as well as outside direct references to performance art.

Keywords: performative turn, Paul Klee, performative geometry, motion of the lines, performance art

ZWROT PERFORMATYWNY W SZTUKACH PLASTYCZNYCH. KONCEPCJA SZTUKI PAULA KLEE (streszczenie)

Zwrot performatywny w wielu dziedzinach nauk humanistycznych zaznaczył się w latach siedemdziesiątych XX wieku. Wprawdzie najważniejsi jego reprezentanci podkreślali, że obejmuje on także sztuki plastyczne, jednak konkretne przykłady ograniczane były zwykle do akcjonistycznych zjawisk artystycznych z pogranicza sztuki performance i malarstwa lub rzeźby. Niniejszy artykuł stanowi próbę wskazania, że tendencja do performatywnego ujmowania sztuki występowała już w ramach działań awangardowych pierwszej połowy XX wieku. Ponadto omawiany w nim przykład koncepcji malarskiej Paula Klee przenosi obszar performatywności z aktywności artysty na elementy plastyczne interpretowane z punktu widzenia zachodzących między nimi działań.

Przedmiotem analiz prowadzonych w artykule są pisma teoretyczne i pedagogiczne Klee (zarówno opublikowane za jego życia, jak pośmiertnie) rozważane jako podstawa interpretacji jego obrazów. Artysta zakładał, że elementy plastyczne wiąże zasada ruchu - linia to ślad przesuwania się punktu, płaszczyzna to ślad ruchu linii. Z tą teorią, która zostaje określona jako „geometria performatywna”, związana jest interpretacja semantyczna. Całość koncepcji prowadzi do ujęcia obrazu jako swoistego „performansu” elementów plastycznych.

W artykule wskazane są również inne współczesne interpretacje twórczości Klee, w których rozważane są problemy performatyki. Na tej podstawie autorka wnioskuje, że źródła zwrotu performatywnego w sztukach plastycznych można poszukiwać w twórczości lat 20. i 30. ubiegłego stulecia, a ponadto że znajdują się one także poza obszarem bezpośrednich odniesień do performance art.

Słowa kluczowe: zwrot performatywny, Paul Klee, geometria performatywna, ruch linii, sztuka performance

Kazimierz Piotrowski

Władysław Strzemiński Academy of Fine Arts in Łódź

kazimierz.piotrowski@neostrada.pl

POLAND

THE LINGUISTIC TURN IN CONCEPTUALISM AND AFTER

Abstract: One of the most spectacular turns in the art of the 20th century was based on the linguistic reorientation of philosophy, whose extreme manifestation was Wittgenstein's non-denotational conception of meaning. It inspired the so-called analytical conceptualism that was trying in vain to overcome the heterogeneous nature of conceptism, from which it derived. This is reflected especially in Joseph Kosuth's confusion concerning the neo-positivist inspiration and one of the guiding themes of natural language philosophy which emphasizes the significance of metaphor and the fundamental role of the functor as in human thinking. The following article presents this process of inconsistent reduction of art to language, showing some of its consequences and its replacement by contextualism.

Keywords: conceptism, conceptualism, contextualism, extension, intension, linguistic turn

LINGWISTYCZNY ZWROT W KONCEPTUALIZMIE I PO NIM (streszczenie)

Podstawą jednego z najbardziej spektakularnych zwrotów w sztuce XX wieku była lingwistyczna reorientacja filozofii, której skrajnym przejawem była niedenotacyjna koncepcja znaczenia Ludwiga Wittgensteina. Jej aplikacji dokonał tzw. analityczny konceptualizm, który w tym lingwistycznym zwrocie daremnie usiłował przewyciężyć heterogeniczny charakter konceptyzmu, z którego notabene się wywodził. Świadczy o tym, zwłaszcza u Josepha Kosutha, pomieszanie neopozytywistycznej inspiracji z motywem filozofii języka naturalnego, który podkreśla doniosłość metaforyzacji i myślenia z pomocą funktora as [podobnie jak]. Niniejszy tekst przedstawia proces tej niezbernej redukcji sztuki do języka, ukazując niektóre jej konsekwencje oraz jej wyrażną granicę, jaką stał się kontekstualizm.

Słowa kluczowe: ekstensja, intensja, konceptyzm, konceptualizm, kontekstualizm, lingwistyczny zwrot

Rafał Solewski

Department of Art

Pedagogical University in Cracow

rafal.solewski@gmail.com

POLAND

IS IT JUST A METAPHYSICAL TURN?

Abstract: The paper introduces the phenomenological definition of metaphysics in art and outlines the relationship between metaphysics and 20th century art, suggesting possible "escape from metaphysics," and the reactions to this suggestion within the philosophical turn announcing "the end of art" and within the so-called "metaphysical turn". As the illustration of those "turns", the author analyzes the installations of Mirosław Balka, James Turrell and Bill Viola. The analysis leads to the conclusion about the possible connection of the described works with the various "turns" and to the hypothesis that the methodologies of the "turns" in fact seek to unveil the metaphysics from which art had tried to escape. The metaphysics transcends the various turns. This confirms the philosophical truth that "there is no escape from metaphysics," pointing out at the same time that metaphysics in art cannot be reduced to a "turn".

Keywords: contemporary art, metaphysics, escape from metaphysics, end of art, metaphysical turn, visual turn

CZY TO TYLKO „ZWROT METAFIZYCZNY”? (streszczenie)

Artykuł wprowadza w fenomenologiczne definicje metafizyczności w sztuce oraz zarysowuje relacje z metafizyką w sztuce XX wieku, sugerując obserwowanie w niej „ucieczki od metafizyki” i reakcje na taką ucieczkę w obrębie filozoficznego zwrotu zwanego „końcem sztuki” oraz tzw. „zwrotu metafizycznego”. Jako ilustracja tej reakcji przeanalizowane zostają artystyczne instalacje Mirosława Bałki, Jamesa Turrella i Billa Violi. Ostatecznie analizy prowadzą do wniosku o wpisywaniu się dzieł w różne „zwroty” oraz do hipotezy, że metodologie różnych zwrotów służą w istocie odkrywaniu metafizyki, od której sztuka próbowała uciekać, a która transcenduje zwroty. Potwierdza to filozoficzną prawdę, że „nie ma ucieczki od metafizyki” wskazując zarazem, że metafizyczności w sztuce nie można sprowadzić do jednego ze „zwrotów”.

Słowa kluczowe: sztuka współczesna, metafizyka, ucieczka od metafizyki, „koniec sztuki”, zwrot metafizyczny, zwrot wizualny

Tomasz Szczepanek
Department of Aesthetics
Institute of Philosophy
University of Warsaw
tomasz_szczepanek@o2.pl
POLAND

THE ART OF FAILURE – THE VICTORY OF THE LOSERS

Abstract: The article describes the phenomenon of the art of failure. Traditional narrative focuses on the experience of winning, while marginalizing everything that is weak, mediocre, lost. The change comes with the end of art understood as a decomposition of the historical structures organizing artistic discourse (cf. Arthur C. Danto, Gianni Vattimo, Jean-Luc Nancy). In the post-historical plurilogue, the art of failure becomes a means of expression of the groups which have been traditionally excluded (Judith Halberstam). This in turn leads to a multi-level game between the participants of cultural life and its institutions. The author goes on to present and analyse specific examples of the art of failure accentuating their subversive-emancipatory potential.

Keywords: art of failure, end of art, queer

SZTUKA PORAŻKI – ZWYCIĘSTWO PRZEGRANYCH (streszczenie)

Przedmiotem artykułu jest opis zjawiska sztuki porażki. Tradycyjna narracja stawia w centrum doświadczenie sukcesu, marginalizując jednocześnie to, co słabe, przeciętne, przegrane. Zmiana następuje wraz z końcem sztuki rozumianym jako rozpad historycznych struktur organizujących dyskurs artystyczny (Arthur C. Danto, Gianni Vattimo, Jean-Luc Nancy). W posthistorycznym wielogłosie sztuka porażki staje się środkiem ekspresji grup zwyczajowo wykluczanych (Judith Halberstam), co prowadzi do wielopoziomowej gry między uczestnikami życia kulturalnego, a jego instytucjami. W dalszej części artykułu autor przedstawia i analizuje poszczególne przykłady sztuki porażki, akcentując ich subwersywno-emancypacyjny potencjał.

Słowa klucze: sztuka porażki, koniec sztuki, queer

Ewa Kubiak

Department of Art History

University of Lodz

lalibela@tlen.pl

POLAND

THE “LINGUISTIC TURN” AND TWENTIETH-CENTURY POSSIBILITIES OF CONDUCTING RESEARCH ON OLD ARCHITECTURE. PERCEPTION AND RECEPTION OF ARCHITECTURAL PIECES IN SOUTH AMERICA

Abstract: Language plays a leading role in describing, arranging and construing the social world, which also incorporates broadly understood culture. Research on language and its associated methodology is already the subject of interest of psychologists, sociologists, historians, and anthropologists. Attempts to employ the linguistic model in other domains have also included the analyses of the works from the domain of visual arts, such as painting, sculpture, film and architecture. The research that seems the most interesting involves elements of semiotics. With reference to architecture, it has been carried out for a long time and we may be tempted to review its results. On the other hand, it is worth suggesting other possibilities of conducting research based on other linguistic methods, such as the “aesthetics of reception”, which also seems to offer new interpretative possibilities. The analysis of some architectural pieces in South America will serve as an example of these explorations.

Keywords: linguistic turn, aesthetic of reception, semiotic in architecture, perception, colonial architecture

ZWROT LINGWISTYCZNY” I DWUDZIESTOWIECZNE MOŻLIWOŚCI BADANIA ARCHITEKTURY DAWNEJ. PERCEPCJA I RECEPCJA DZIEŁ ARCHITEKTONICZNYCH W AMERYCE POŁUDNIOWEJ (streszczenie)

Język odgrywa ogromną rolę w opisywaniu, organizowaniu i konstruowaniu świata społecznego, w zakres którego wchodzi także szeroko rozumiana kultura. Badania nad językiem i związane z nimi metodologię wykorzystują już z powodzeniem psychologowie, socjologowie, jak również historycy, a także antropologowie. Próby przełożenia metod badań lingwistycznych objęły także interpretacje dzieł z zakresu sztuk wizualnych, takich jak malarstwo, rzeźba, film czy architektura. Najbardziej interesujące wydają się badania z zakresu semiotyki. W odniesieniu do obiektów architektury trwają one już od lat i można pokusić się o pewne podsumowanie tej problematyki. Z drugiej zaś strony warto zaproponować kolejne możliwości badań w oparciu o inne metody lingwistyczne jak na przykład „estetyka recepcji”, które jak się wydaje także zapewniają nowe możliwości interpretacyjne. Jako przykłady tych rozważań posłużyły obiekty architektoniczne z obszarów Ameryki Południowej.

Słowa kluczowe: zwrot lingwistyczny, estetyka recepcji, semiotyka w architekturze, percepcja,

Aneta Pawłowska
Department of Art History
University of Lodz
aneta.pawlowska@uni.lodz.pl
POLAND

AFRICAN CONTEMPORARY ART AND THE CURATORIAL TURN

Abstract: During the fifty year period of the second half of the 20th century the field of African Art History, as well as the forms of art studies and art exhibitions have changed considerably. This article considers the evolution of the idea of African identity in contemporary arts. I would like to examine the different forms of art representation and interviewing of African fine arts in the last three decades. In order to illustrate the dynamic changes in the European approach to African Art, it is simply enough to recall the famous remarks of Carl Einstein and Roy Sieber on that subject or William Rubin's controversial exhibition *Primitivism in 20th Century Art* at the Museum of Modern Art in New York (1984). It seems that the visibly growing practice of engaging curators of African origin in the creation of exhibitions of modern African art, particularly as a strategy to incorporate the voices of those represented, is one of the most important aspects of the "curatorial turn" of the 21st century.

Keywords: African art, curatorial turn, museum, exhibitions, contemporary art

AFRYKAŃSKA SZTUKA WSPÓŁCZESNA A ZWROT KURATORSKI (streszczenie)

W II połowie XX wieku podejście do historii sztuki afrykańskiej jako dziedziny naukowej jak też formy studiów artystycznych oraz wystaw tejsze sztuki znacznie się zmieniły. Celem artykułu jest zobrazowanie ewolucji idei tożsamości współczesnej sztuki afrykańskiej poprzez prezentację sposobów ekspozycji tej sztuki w ciągu ostatnich trzech dekad. Aby pojąć dynamikę zmian w europejskim podejściu do sztuki afrykańskiej, wystarczy przypomnieć słynne uwag Carla Einsteina i Roya Siebera z I połowy XX w. na ten temat lub kontrowersyjną wystawę Williama Rubina w Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Nowym Jorku (1984), pt. *Primitivism in 20th Century Art*. Wydaje się, że obecnie proces przemian w postrzeganiu i prezentowaniu współczesnej sztuki afrykańskiej pogłębia się. Jednocześnie rośnie udział kuratorów pochodzenia afrykańskiego, co pozwala na stworzenie nowej strategii kuratorskiej – prawdziwego „zwrotu kuratorskiego” z początku XXI w., który pozwala odzyskać głos uprzednio jedynie reprezentowanym Afrykanom.

Słowa kluczowe: sztuka afrykańska, zwrot kuratorski, muzeum, wystawy, sztuka współczesna.

Błażej Ciarkowski
Department of Art History
University of Lodz
bciarkowski@uni.lodz.pl
POLAND

THE POST-COLONIAL TURN AND THE MODERNIST ARCHITECTURE IN AFRICA

Abstract: Modernism as a trend in architecture is rarely associated with the colonial policy of the European powers. Nevertheless it was one of the tools of the "Western" expansion in Africa, simultaneously a constructive and a destructive force. It was a reflection of the changes in the modern world and at the same time it led to an unavoidable break with the local identity and tradition. "The Year of Africa" (1960), when as many as 17 states proclaimed independence, paradoxically did not bring any radical changes in architectonic solutions. Public facilities were still constructed according to "Western" modernist convention. Political dependence of the new countries on their respective "mother states" has been to a significant degree reduced and sometimes even broken. At the same time their relations on the level of architecture have remained almost unchanged, thereby pushing the "periphery" to the role of a "province". Critical analysis of the effects of colonialism merges post-colonialism with neo-colonialism, understood as control exercised by the metropolis over the decolonised peripheries.

Keywords: Africa, modernism, decolonisation, post-colonialism, modernist architecture

ZWROT POSTKOLONIALNY A ARCHITEKTURA MODERNISTYCZNA W AFRYCE (streszczenie)

Modernizm jako nurt w architekturze rzadko bywa łączony z polityką kolonialną europejskich mocarstw. Tymczasem stał się on jednym z narzędzi ekspansji „Zachodu” w krajach afrykańskich. Była siłą budującą i niszczącą zarazem. Stanowiła odzwierciedlenie przemian współczesnego świata, a jednocześnie prowadziła do nieuchronnego zerwania z lokalną tożsamością i tradycją. „Rok Afryki” (1960) kiedy to niepodległość proklamowało aż 17 państw, paradoksalnie nie przyniósł radykalnych zmian w obszarze rozwiązań architektonicznych. Obiekty publiczne nadal wznoszone były w „zachodniej”, modernistycznej konwencji. Polityczna zależność od „kraju-matki” została w znacznym stopniu zredukowana, a niekiedy całkowicie zerwana. Równocześnie związki na płaszczyźnie architektury pozostały niemal niezmiennie, spychając tym samym „peryferie” do roli „prowincji”. Krytyczna analiza skutków kolonializmu łączy postkolonializm z neokolonializmem rozumianym jako kontrola sprawowana przez metropolię nad zdekolonizowanymi peryferiami.

Słowa kluczowe: Afryka, modernizm, dekolonizacja, postkolonializm, architektura modernistyczna

Julia Sowińska-Heim

Department of Art History

University of Łódź

julia.sowinska@uni.lodz.pl

POLAND

A POST-SOCIALIST CITY: A “TURN” IN SHAPING THE ARCHITECTURAL IMAGE OF A CITY AT THE TURN OF THE 19th AND 20th CENTURIES. THE CASE OF ŁÓDŹ

Abstract: Following the political breakthrough of 1989 architects were faced with completely new challenges. After the lethargy of the 1980s Polish architecture experienced a real turn. A remarkable transformation was taking place along with the general cultural, social, political and economic changes. The opening to the trends in Western culture, the establishment of numerous private architectural studios, the appearance of development companies or foreign investors, coupled with new technological possibilities resulted in the change of Polish urban landscape. As a result, Polish municipal authorities had to review their way of thinking about their cities. The paper aims at analysing the changes stimulated by the “turn” which took place in Polish architecture in the 1990s. It presents some observations on the transformation and the emerging challenges and problems of Łódź urban space.

Keywords: post-socialist city, Łódź, urban regeneration, place promotion, city identity, polish contemporary architecture, architectural changes

MIASTO POST-SOCJALISTYCZNE - "ZWROT" W KSZTAŁTOWANIU ARCHITEKTONICZNEGO OBLICZA MIASTA PRZEŁOMU XX I XXI WIEKU. PRZYKŁAD ŁODZI. (streszczenie)

Przełom polityczny i systemowy, który nastąpił w 1989 r., otworzył przed architektami całkowicie nowe możliwości działalności twórczej. Po marazmie lat 80. w architekturze polskiej nastąpił prawdziwy zwrot. Swoista rewolucja dokonała się w korelacji ze zmianami ogólnokulturowymi, społecznymi, a także politycznymi i gospodarczymi. Otwarcie na nurty obecne w architekturze "Zachodu", powstawanie licznych prywatnych pracowni architektonicznych, pojawienie się firm developerskich, czy też zagranicznych inwestorów, wraz z nowymi możliwościami technologicznymi wpłynęło na przeobrażenia zachodzące w krajobrazie polskich miast. Jednocześnie zmusiło władze miast do zrewidowania sposobu myślenia o mieście. Artykuł stanowi analizę zmian stymulowanych "zwrotem", który miał miejsce w polskiej architekturze lat 90. Prezentuje on spostrzeżenia dotyczące przeobrażeń, jak również pojawiających się nowych wyzwań i problemów zachodzących w łódzkiej przestrzeni miejskiej.

Słowa kluczowe: miasto postsocjalistyczne, Łódź, rewitalizacja, strategia promocji miasta, polska architektura współczesna, tożsamość miasta.

Małgorzata Olsza

Faculty of English

Adam Mickiewicz University in Poznań

molsza@wa.amu.edu.pl

POLAND

TELLING IMAGES? THE SELF-REFLEXIVE TURN IN CONTEMPORARY AMERICAN GRAPHIC NOVELS

Abstract: This article proposes to see graphic novel as the epitome of a twofold turn. First, as *the* genre of the pictorial turn, a form that demonstrates the transition from the verbal to the visual. Indeed, the graphic novel can be described as a verbal-visual compound whose power of expression arises from the tension between text and image. The burden of advancing the plot is primarily placed on the visual sequence: images in graphic novels serve to “tell” of the events. With its roots in the popular medium of the comics, the graphic novel embraces unequivocalness of the image as its main principle. This rule, however, is being increasingly violated. This development signals the second turn: the so-called “self-reflexive” turn, where the image is emancipated from the referent. This article examines instances of a play with the image and its representational status. I will analyze selected sequences from contemporary American graphic novels, including David Mazzucchelli and Paul Karasik’s *City of Glass* (1994), Chris Ware’s *Jimmy Corrigan* (2000), and Craig Thompson’s *Blankets* (2003), describing the strategies employed to render the narrative less straightforward. Such strategies as the use of color fields, non-standard page layout, or emphasis on the abstract character of the portrayed shapes and forms constitute significant additions to graphic tales. I will demonstrate how this subversive visual language enriches the medium of the graphic novel – a primarily self-reflexive form.

Keywords: pictorial turn, comics, graphic novel, visual narrative, self-reflexive turn.

WYMOWNE OBRAZY? ZWROT AUTOTEMATYCZNY WE WSPÓŁCZESNYCH AMERYKAŃSKICH POWIEŚCIACH GRAFICZNYCH (streszczenie)

Artykuł rozpatruje powieść graficzną w kontekście dwojakiego zwrotu. Po pierwsze, powieść graficzna to gatunek, którego narodziny i rozwój są ściśle związane ze zwrotem obrazowym, demonstrując przejście od opowiadania do obrazowania. Powieść graficzną można zdefiniować jako zespolenie słowa i obrazu: jej siła wyrazu leży w napięciu pomiędzy sferą werbalną a wizualną. Akcję „prowadzi” jednak głównie sekwencja wizualna; obrazy w powieści graficznej mają „opowiedzieć” o wydarzeniach. Czerpiąc z tradycji obrazowania komiksowego, powieść graficzna opiera się na obrazach figuralnych i jednoznacznych w odczytaniu. Jednak coraz więcej autorów powieści graficznych świadomie porzuca jednoznaczność i czytelność narracji wizualnej na rzecz eksperymentów w tej sferze. Jest to sygnał dokonującego się drugiego zwrotu

– tzw. zwrotu „autotematycznego” – w ramach którego obraz oddziela się od referenta. Artykuł opisuje gry z obrazem i jego reprezentacyjnym charakterem we współczesnych amerykańskich powieściach graficznych: *City of Glass* (1994) D. Mazzucchelli’ego i P. Karasika, *Jimmy Corrigan* (2000) C. Ware’a, oraz *Blankets* (2003) C. Thompsona. Analizie zostają poddane wybrane sekwencje poszczególnych powieści, ukazując jakie strategie graficzne czynią narrację wizualną formą opierającą się jednoznacznemu odczytaniu. Płaszczyzny koloru, niestandardowy układ strony oraz abstrakcyjne obrazowanie wzbogacają język powieści graficznych – medium w swojej istocie autotematyczne.

Słowa kluczowe: zwrot obrazowy, komiks, powieść graficzna, narracja wizualna, zwrot autotematyczny.

Dominika Łarionow

Department of Art History

University of Lodz

dominika.larionow@gazeta.pl

POLAND

Magdalena Raszewska

Academy of Fine Arts, Warsaw

raszewska.mm@gmail.com

POLAND

FROM PAINTED DECORATION TO THE SCREEN. THE TURN IN STAGE ILLUSION IN THE LATE 20th AND EARLY 21st CENTURY

Abstract: The painted decoration discovered in the Renaissance dominated the European stage for almost 300 years. In the second half of the nineteenth century, the so-called Great Reforms theater challenged this tradition, but it has survived in various guises until the present day. Today we perceive this form as anachronistic, as a quote from the past or an awkwardness of the set designer.

Changing the perception of reality on the screen has also led to a change in the treatment of illusion and stage space. The screen has become not only an element of decoration, but it also shows or in extreme cases replaces reality. The impact of the new media on theatre today results not only from the introduction of technology, but also from the entrance into theater of artists from the world of the media. The new relationship leads in extreme situations to the denial of the basic definition of theater as an interaction between the creator and the recipient.

The purpose of the paper is to show the interrelationships between the actor and the spectator, illusion and disillusionment. It seems that the described change will determine the direction of further development of theater. It remains an open question how the relationships between all of the participants in the interaction will be impacted by the use of screens and other electronic media. Describing and naming the attempts at qualitative change in the structure of the stage is important for the formation of new methodology for analyzing theatrical reality.

Keywords: disillusion, illusion, projection, screen, space in the theatre, stage design, theater, turn

OD MALOWANEJ DEKORACJI DO EKRANU. ZWROT W ILUZJI SCENICZNEJ NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU. (streszczenie)

System malowanych dekoracji, wynaleziony w późnym renesansie, zdominował sceny europejskie na 300 lat. Co prawda w II połowie XIX wieku zjawisko tzw. Wielkiej Reformy Teatru zaniegowało tę tradycję, jednak przetrwała ona w różnych odsłonach aż po dzień dzisiejszy. Współcześnie mamy zdecydowane poczucie anachronizmu tej formy, wręcz odczuwamy ją jako cytat z przeszłości lub nieporadność scenografa.

Zmiana sposobu postrzegania świata z realnego na oglądany za pośrednictwem ekranu spowodowała również zwrot w traktowaniu iluzji i przestrzeni scenicznej. Ekran stał się nie tylko nośnikiem dekoracji, ale również realnym elementem świata przedstawiającego lub w skrajnych przypadkach go zastępuje.

Zwrot multimedialny dokonuje się dziś nie tylko dzięki obecności techniki, ale również poprzez wejście do teatru twórców ze świata mediów. Nowa zależność w skrajnej sytuacji doprowadza do zanegowania podstawowych definicji spektaklu teatralnego rozumianego jako współobecność twórcy i odbiorcy.

Celem naszego tekstu będzie pokazanie zwrotu, jaki zachodzi w relacji aktor/widz, iluzja/deziluzja. Wydaje się, że ta zmiana wyznaczy kierunek dalszego rozwoju teatru. Otwarta pozostanie kwestia, jaką relację interpersonalną pomiędzy wszystkimi uczestnikami widowiska wytworzą ekrany czy inne media elektroniczne. Opisanie i próba nazwania przemiany jakościowej w strukturze dzieła scenicznego jest istotna dla kształtowania się nowych metodologii analizy rzeczywistości teatralnej.

Słowa kluczowe: deziluzja, ekran, iluzja, projekcja, przestrzeń teatralna, scenografia, teatr, zwrot

Magdalena Samborska

Władysław Strzemiński Academy of Fine Arts in Łódź

m.samba@poczta.onet.pl

POLAND

INTOLERABLE UGLINESS. A TURN IN EUROPEAN FASHION AS A RESULT OF CONFRONTATION WITH JAPANESE AESTHETICS

Abstract: The article is devoted to the impact of Japanese aesthetics on European fashion. In the first part, I will present an outline of Japonism, a trend in 19th century fashion. It brought no significant changes then. The designers just used decorative ornaments originating in Japan or fabrics imported from Asia. At the turn of the century, influenced by reforms in clothing and inspired by the Japanese kimono, the feminine silhouette was radically modified. In the 1920s, these innovations were abandoned. The main part of the paper concerns Japanese designers who appeared on the Paris fashion scene in the second half of the 20th century. Kenzo Takada and Hanae Mori adapted to the European canons, introducing an aura of exoticism. It was only the emergence of such avant-garde designers as Issey Miyake, Rei Kawakubo, and Yohji Yamamoto, that was a turning point in fashion. It involved a confrontation between the Western aesthetics and the Japanese concept of beauty. The Japanese designers proposed a style completely different from what Europe was accustomed to. It featured asymmetrical, loose, often monochromatic clothing, sometimes without traditional trimmings, frayed. In time, the initial shock they provoked turned into a shift in the understanding of what clothing can be.

Keywords: Japanese fashion, Issey Miyake, Yohji Yamamoto, Rei Kawakubo, fashion deconstruction, wabi-sabi, japonism

ZWROT W MODZIE EUROPEJSKIEJ JAKO REZULTAT KONFRONTACJI Z ESTETYKĄ JAPONSKĄ

Tekst dotyczy wpływu estetyki japońskiej na modę europejską. W pierwszej części przedstawiam szkieletowo trend japonizmu w modzie XIX wieku. Nie nastąpiły wówczas znaczące zmiany. Projektanci ograniczyli się do wprowadzania elementów dekoracyjnych zaczerpniętych z Japonii lub wykorzystania tkanin sprowadzanych z Azji. Na przełomie wieków pod wpływem reform ubioru oraz inspiracji japońskim kimonem sylwetka kobieca uległa radykalnej modyfikacji. W latach 20. XX wieku zarzucono te innowacje. Zasadniczą część tekstu dotyczy japońskich projektantów, którzy pojawili się na paryskiej scenie mody w drugiej połowie XX wieku. Kenzo Takada i Hanae Mori dostosowali się do obowiązujących w Europie kanonów wprowadzając aurę egzotyizmu. Dopiero pojawienie się awangardowych projektantów Issey Miyake, Rei Kawakubo i Yohji Yamamoto stało się punktem zwrotnym w modzie. Nastąpiła wówczas konfrontacja estetyki Zachodu z japońską koncepcją piękna. Japończycy zaproponowali styl całkowicie odmienny od tego, do jakiego przyzwyczajona była Europa. Były to ubiory asymetryczne, luźne, często mo-

nochromatyczne, czasem pozbawione tradycyjnych wykończeń, strzępiące się. Początkowy szok jaki wywołały z czasem przerodził się w zwrot w rozumieniu tego, czym może być ubiór.

Słowa kluczowe: moda japońska, Issey Miyake, Yohji Yamamoto, Rei Kawakubo, dekonstrukcja mody, wabi-sabi, japonizm

Agnieszka Świętosławska

Department of Art History

University of Lodz

a.swietoslawska@uni.lodz.pl

POLAND

EMIGRATION AS AN ARTISTIC TURNING POINT – IGNACY SZCZEDROWSKI, KONSTANTY KUKIEWICZ AND TADEUSZ GORECKI AT THE IMPERIAL ACADEMY OF ARTS IN SAINT PETERSBURG

Abstract: The article describes a turning point in an individual artistic development as a result of emigration and study abroad. The discussion centers on three artists from Vilnius, who after receiving initial training, left to study at the Imperial Academy of Arts in Saint Petersburg. The decision to leave their home city was forced by the changes in the political situation. In 1832, as a result of the repressions in the aftermath of the November Uprising, the Vilnius University was closed, and so was its school of painting. For each of the artists examined in this article, the years of study at the Saint Petersburg Academy became a turning point in the development of their personal style, though each of them chose a different artistic path: Ignacy Szczedrowski was inspired by the so-called “Venetsianov school of painting”, Konstanty Kukiewicz learned from the old Dutch genre and battle paintings, and Tadeusz Gorecki was influenced by the approved academic doctrine. The purpose of this article is to demonstrate how a stay in Saint Petersburg completely changed the approach of the three painters to art, and left its imprint not only on their artistic achievements, but also on the course of their painting careers and personal lives.

Keywords: Imperial Academy of Arts in Saint Petersburg, Ignacy Szczedrowski (1815–1870), Konstanty Kukiewicz (1817/18–1840), Tadeusz Gorecki (1825–1868), academic education, artistic emigration

EMIGRACJA JAKO ARTYSTYCZNY PUNKT ZWROTNY - IGNACY SZCZEDROWSKI, KONSTANTY KUKIEWICZ I TADEUSZ GORECKI W AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W PETERSBURGU. (streszczenie)

Artykuł podejmuje problematykę zwrotu w indywidualnym rozwoju artystycznym, który jest efektem emigracji i studiów zagranicznych. Podstawą rozważań są sylwetki trzech artystów pochodzących z Wilna, którzy po początkowej nauce w rodzimym środowisku wyjechali na studia do Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu. Decyzja o opuszczeniu rodzinnego miasta wymu-

szona została zmianą sytuacji politycznej. W 1832 roku, w wyniku represji po Powstaniu Listopadowym, zamknięto Uniwersytet Wileński wraz ze szkołą malarstwa. Dla każdego z omawianych w artykule artystów lata nauki w Akademii stały się punktem przełomowym w wykrystalizowaniu się indywidualnego stylu malarskiego, choć każdy z nich poszedł inną drogą twórczą: Ignacy Szczedrowski wszedł w krąg tak zwanej „szkoły Wenecjanowa”, Konstanty Kukiewicz odkrył dla siebie dawne holenderskie malarstwo rodzajowo-batalistyczne, zaś Tadeusz Gorecki uległ wpływom powszechnie cenionej doktryny akademickiej. Celem artykułu jest wykazanie w jaki sposób pobyt w Petersburgu całkowicie przekształcił podejście tych trzech malarzy do sztuki, odciskając piętno nie tylko na ich dorobku artystycznym, lecz również przebiegu kariery malarskiej i życiu osobistym.

Słowa kluczowe: Akademia Sztuk Pięknych w Petersburgu, Ignacy Szczedrowski (1815-1870), Konstanty Kukiewicz (1817/18-1840), Tadeusz Gorecki (1825-1868), edukacja akademicka, emigracja artystyczna

Irmina Gadowska

Department of Art History

University of Lodz

irmina.gadowska@uni.lodz.pl

POLAND

IN SEARCH OF SPIRITUALITY. RELIGIOUS REORIENTATION OR RADICAL ASSIMILATION? THE CASE OF MAREK SZWARC

Abstract: For most of the assimilated Jews, religious reorientation was an alternative to Judaism – increasingly alien to them – and total secularization, and was frequently the only ticket to a career and an improvement of their social status. Only a few of them saw it as a profound religious experience which made them God-fearing, pious Catholics. The biography of Marek Szwarc, a Jewish sculptor, is an interesting material for research regarding his religious conversion. Szwarc, brought up in the spirit of Zionism, initially co-founded the secular culture based on non-religious identity. However, war, civilizational changes, and the crisis of traditional values changed his attitude to religion. This change was reflected in his works created for the expressionist group "Yung-yidish". For Szwarc the introduction of Christian iconography was motivated by the desire to emphasize the universal values associated with the spiritual rebirth of humanity. Even then, he acknowledged the visual "attractiveness" of Christianity, which, combined with expressionist or modernist influences, legitimized artistic progressivism as a manifestation of modern European culture. The turning point in the artist's career was his baptism on May 1, 1920 in Poznań. This paper is an attempt to examine the circumstances of his conversion, taking into account his biography, its social context, as well as the impact of this decision on his art.

Keywords: Jewish art, identity, conversion, Judaism, Jesus

W POSZUKIWANIU DUCHOWOŚCI. RELIGIJNY ZWROT CZY RADYKALNA ASYMLACJA? PRZYPADEK MARKA SZWARCA. (streszczenie)

Zwrot religijny stanowił dla większości asymilujących się Żydów alternatywę wobec coraz bardziej obcego im judaizmu i całkowitej laicyzacji. Był przepustką do kariery i polepszenia społecznego statusu. Tylko dla nielicznych stanowił głęboko religijne doświadczenie, które uczyniło ich pobożnymi praktykującymi katolikami. Biografia żydowskiego rzeźbiarza Marka Szwarca stanowi interesujący materiał do badań nad przyczynami religijnej reorientacji. Wychowany w duchu syjonizmu artysta, początkowo współtworzył świecką kulturę w oparciu o niereligijną tożsamość. Wojna i kryzys tradycyjnych wartości wpłynęły na zmianę jego stosunku do religii, co ujawniło się w grafikach tworzonych dla grupy Jung Idysz. Obok tematów związanych z żydowską tradycją, pojawiły się wówczas wątki chrześcijańskie. Wprowadzenie chrześcijańskiej

ikonografii podyktowane było pragnieniem zaakcentowania uniwersalnych wartości związanych z duchowym odrodzeniem ludzkości. Już wtedy dostrzegał wizualną „atrakcyjność” chrześcijaństwa, która w połączeniu z wpływami ekspresjonistycznymi czy modernistycznymi legitymowała artystyczny progresywizm jako przejaw nowoczesnej kultury europejskiej. Punktem zwrotnym w karierze Szwarca był chrzest, 1 maja 1920r. w Poznaniu. Akt ten okazał się brzemienny w skutki ze względu na stosunki rodzinne, towarzyskie, wpłynął też na tematykę dzieł artysty. W początkach lat 20., po osiedleniu się w Paryżu, Szwarz poznał Jacquesa Maritaina, którego filozofia ukierunkowała jego dalszą twórczość. Niniejszy tekst stanowi próbę analizy okoliczności zwrotu religijnego Szwarca z uwzględnieniem jego biografii, historycznego i społecznego kontekstu, a także wpływu, jaki konwersja wywarła na jego sztukę.

Słowa kluczowe: sztuka żydowska, tożsamość, konwersja, Judaizm, Jezus

Jakub Petri

Department of Aesthetics, Faculty of Philosophy

Jagiellonian University

jakub.petri@uj.edu.pl

POLAND

THE ARTISTIC TURN IN GRAFFITI PRACTICE: SZWEDZKI VS MONA LISA

Abstract: Graffiti and street art are related in many aspects. However, in spite of their common origins, and similar techniques and strategies, modern graffiti is usually presented as a genre lacking an artistic factor. The aim of this essay is to show that the separation between graffiti and street art is less warranted than it would appear.

Keywords: graffiti, street art, murals, aesthetics, performativity, pragmatism

ARTYSTYCZNY ZWROT W GRAFFITI: SZWEDZKI VS MONA LISA (streszczenie)

Ruch street artu wyewoluował w dużej mierze z graffiti. Jednakże, w przeciwieństwie do street artu, współczesne graffiti dość powszechnie uznawane jest za dyscyplinę o znikomym potencjale artystycznym. Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie związków pomiędzy tymi dyscyplinami ze szczególnym naciskiem położonym na zaprezentowanie artystycznych wymiarów graffiti.

Słowa kluczowe: graffiti, street art, murale, estetyka, performatywność, pragmatyzm